

West, Democracy and Russia

The Skeptik 2012;1:24-28

Germuška E

Abstract: The author of this contribution deals with the historical concept of Russia's geopolitical thinking that are essential for today's Russia's role in the world political scene. These concepts reflect not only the definition of Russia in relation to other "power centers", or civilizations but also reflect the attitudes of the Russian nation in the domestic and national level, which is aware of its pluses and minuses, affecting the position of Russia in the world. The author's contribution has addressed the main directions of Russia's geopolitical thinking that represent the westerners, eurasianists and slavofiles. This paper reports reflecting historical geopolitical position of Russia towards the West, taking or not taking his Western values and democracy as the current challenges of (globalization modeled) time.

The Skeptik (Article in Slovak), Slovak Society of Skeptics.

Rusko v súčasnej dobe, po rozpade Sovietskeho zväzu, hľadá svoju vlastnú cestu rozvoja, ktorá by zodpovedala historickému vývinu ruskej spoločnosti, no súčasne čelí novým výzvam, ktoré mu prináša globalizujúci sa svet, ktorý sa zmieta v dlhodobej a systémovej kríze. Aký je charakter Ruska? Môže prijať Rusko západný typ demokracie? Na tieto otázky sa pokúsim nájsť odpoveď priamo v samotnom charaktere ruskej spoločnosti, ktorá je svojou či už duchovnou alebo teritoriálnou veľkosťou samostatná, svojbytná a nezávislá. Odpoveď na tieto otázky je skrytá aj v historických koncepciách ruského sveta, ktorý N. Danilevskij metaforicky prirovnal k rastline, ktorá kvitne i odkvitá, ale jej podstata sa nemení.

N. Danilevskij je autorom kategórie „kultúrno-historický typ“, ktorý označuje typ spoločenstva, alebo národa sebvýjadreného v histórii ľudstva. Takýmto typom rozumel ruský

a širšie – **slovanský kultúrno-historický typ**. V diele **Rusko a Európa** (1869) Danilevskij analyzuje rolu Ruska v Európe a hodnotí vzájomné vplyvy v rámci týchto dvoch subjektov histórie. Autor poznamenáva, že sociálna prestavba v štáte sa ukáže nielen neúspešnou, ale aj zhubnou, ak sa bude uskutočňovať podľa západných receptov. Cudzorodí špecialisti podľa jeho názoru nikdy nebudú brať do úvahy národné záujmy Ruska.

N. Danilevskij navrhol vlastnú metodiku hodnotenia, ktorá podľa môjho názoru hodnotí historický proces objektívnejšie ako **európsky panlogizmus alebo europocentrizmus**, ktoré sa automaticky povyšovali na jediné správne pravidlo. Danilevského „morfologický princíp“, predstavuje podľa jeho slov „súhrn rôznorodých, individualizovaných foriem života národov a národnostných celkov, existujúcich svojbytné, pričom sa definujú vnútornými faktormi, ktoré determinujú historický proces. Takýmto chápaním historického vývoja Danilevskij naznačil dôležitý fakt, a to že medzi kultúrno-historickými typmi existujú kvalitatívne a kvantitatívne rozdiely“. Tieto rozdiely môžeme sledovať na príkladoch spôsobu života, spoločenského zriadenia, politického usporiadania a kultúry v rôznych civilizačných a kultúrno-historických typoch spoločností. Podľa mojej mienky je chybné hodnotiť iné spoločenské a civilizačné typy optikou jedného civilizačného modelu, ktorý sa v danom historickom momente môže zdať dominujúcim. N. Danilevskij teda spochybňoval ideu abstraktných všeľudských hodnôt, ktoré sa v súčasnosti zneužívajú na zasahovanie do vnútorných záležitostí štátov rôznych kultúrno-historických typov.

N. Danilevskij pokladal vzťahy medzi Ruskom a Západom za ustavične nevyvážené a nevýhodné pre Rusko. Preto dospel k presvedčeniu, že Európa je nepriateľská voči Rusku. Cieľom ruskej zahraničnej politiky by preto podľa neho malo byť dosiahnutie nejednotnosti západoeurópskych štátov, ako sú Veľká Británia, Nemecko, Francúzsko a Rakúsko. Ich zjednotenie Danilevskij vnímal ako permanentne nebezpečné pre všetkých Slovanov. Turkov a Hunov považoval za element, ktorý plnil dočasnú funkciu „ochranného štítu“ pred náporom

zo strany románsko-germánskej civilizácie. V tomto zmysle Danilevskij hodnotil aj historickú úlohu islamu ako bariéry rozpínania Západu.

Podľa môjho názoru aj dnes sú mimoriadne aktuálne problémy týkajúce sa „Východnej otázky“ (Slovanstva), ako ich nazval N. Danilevskij. „S Krymskou vojnou sa skončila 3. časť Východnej otázky a začala 4. časť, ktorá je poslednou a ktorá musí dokázať: veľké je slovanské plemä len svojím počtom a priestorom, ktoré zaberá, alebo je veľké aj svojím vnútorným charakterom; je ono rovnoprávnym členom árijských národov; bude hrať v budúcnosti svetovomocenskú úlohu a či je mu súdené vytvoriť jeden zo samostatných typov svetovej histórie, alebo je mu súdená rola druhoradého, vazalského plemena, nezávideniahodná rola etnografického materiálu, ktorý je povinný „kŕmit“ sebou svojich pánov a donorov?“

20. storočie vnieslo do ruského geopolitického myslenia nové a originálne koncepcie. Jednou z takýchto koncepčných prác je aj dielo **Alekseja Vandama** (1867-1933) s názvom **Naše postavenie** (1912). Vo svojej knihe charakterizoval geografickú polohu Ruska a jej vplyv na charakter ruského národa, štátu a celej spoločnosti. Charakterizoval ju takto: „Odhladiť od veľkých rozmerov nášho teritória, ruský národ, v porovnaní s druhými národmi bielej rasy, sa nachádza v najmenej priaznivých podmienkach pre život“. **Geografické podmienky** považoval tento autor za kľúčové pre charakter celej spoločnosti. V súvislosti s národom A. Vandam konštatoval: „Strašný zimný chlad, ktorý je vlastný iba severnému klimatickému podnebiu znamená pre činnosť obyvateľstva okovy a ťažkosť, ktorá je plne neznáma obyvateľom mierneho Západu. Vandam vychádza zo záverov Dmitrija Miljutina, pričom sa obaja zhodujú v hlavnom geostrategickom protivníkovi Ruska – Veľkej Británii. „Hlavným protivníkom anglosasov na ceste k svetovláde je ruský národ“. Názory Vandama sú v tomto bode zhodné s prúdom eurazianizmu, ktorý je založený na dichotómii kontinentálnej

a morskej moci. Vandam vidí možnosť vytvorenia silového balansu vo vytvorení koalície Ruska, Nemecka a Francúzska, ktorá by bola schopná odvrátiť hrozbu anglosaskkej expanzie. Eurazianisti vnímajú „**ruský svet**“ v priamom protiklade k Európe a jej hodnotám. **N. Trubeckoj** sa vo svojom diele **Európa a ľudstvo** (1920) vyjadril k podstate eurazianizmu a forsíroval názor, že jediná a spoločná cesta vývoja civilizácií nejestvuje. Za takýmto smerovaním sa skrýva snaha o presadenie jedinej konkrétnej agresívnej formy civilizácie, konkrétne románo-germánskej civilizácie, ktorá sa usiluje o univerzálnosť, jednotnosť, hegemoniu a absolútnosť. Práve také gigantické a rasistické **nároky románo-germánskeho sveta** a jeho túžba stať sa meradlom kultúry a dejinného progresu sú základom pre rozdelenie sveta na Európu na jednej strane a človečenstvo (ľudstvo) na strane druhej.

Ďalším pozoruhodným predstaviteľom ruskej geopolitiky bol **Ivan Iljin** (1882-1954). Ten považoval Rusko (ako štát) za „živý organizmus“. Jeho názory v tomto smere kongruovali s názormi švédskeho geopolitika Rudolfa Kjellena. O Rusku a jeho národe I. Iljin napísal toto: „Od samého počiatku svojej existencie sa ruský národ ocitol na odľahlej otvorenej a len podmienenčne rozdelenej rovine. Ochranné hranice chýbali, teritórium bolo iba priechodným „dvorom“, cez ktorý sa valili sťahujúce národy z východu a juhovýchodu na západ. Práve preto bolo Rusko organizmom, večne núteným na samoobranu“. Práve preto aj I. Iljin bol zástancom prístupu Ruska k moriam, ktoré sú prirodzenou bariérou a de facto ochranným valom Ruska. I. Iljin bol presvedčený o tom, že Rusko nie je iba náhodnou „zbierkou“ území a národov, ale je živým organizmom, ktorý je historicky a kultúrne silno spojený.

Súčasnú **vzťahy Ruska a Európy** sú podľa môjho názoru poznačené tým, že Európska únia je súčasťou transatlantického priestoru, čo sa odráža aj na ekonomickej spolupráci s Ruskom. Rusko je mimoriadne silno zainteresované na vlastnej modernizácii a od tejto spolupráce očakáva prístup k novým technológiám. Táto kooperácia má však aj politický rozmer a ten „velí“ zachovať si vlastnú technickú prevahu nad inými štátmi. Ďalej je tu potreba Európy

zabezpečiť si stabilné dodávky energetických surovín a diverzifikovať ich import. Rusko má však paradoxne lepšiu pozíciu v dvojstranných vzťahoch s niektorými štátmi Európy (napr. Nemecko, Taliansko) v porovnaní so vzťahom s Európskou úniou ako celkom. Vážnym problémom vo vzájomných vzťahoch je aj budovanie európskej **PRO** (protiraketová obrana), kde sa Rusko snaží o zachovanie súčasného balansu síl.

Sumarizujúc, môžem konštatovať, že Rusko vo svojej histórii bolo vždy odkázané na vlastné sily a inak to nie je ani dnes. Budovanie demokracie v Rusku preto podľa môjho názoru musí zodpovedať špecifickým ruským podmienkam a musí vyhovovať jedine ruskej spoločnosti a nie hodnoteniu vonkajších subjektov. Prioritnou úlohou súčasného Ruska je zabezpečiť svoju konkurencieschopnosť, a to nielen v ekonomike, ale aj vo vytváraní prítlačlivých podmienok pre život vlastných občanov. Iba tak sa z Ruska postupne stane ďalšie strategické centrum sily, ktoré bude schopné nanovo zjednotiť svoj historický priestor.

References

ДУГИН, А.: Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Москва: Арктогея, 2000. ISBN – 5-8186-0004-1.

ДАНИЛЕВСКИЙ, Н.: Россия и Европа. Санкт Петербург : Издательство Глаголь, 1995. ISBN 5-85381-052-9.

ИЛЬИН, И.: Наши задачи. Т1, Москва : Айрис-Пресс, 2008. ISBN 978-58112-3142-3.

НАРТОВ, Н. А; НАРТОВ, В.Н.: Геополитика. Москва: Издательство Юнити-ДАНА, 2007. ISBN 5-238-01142-3.

ВАНДАМ, А.Е.: Наше положение (1912) // Алексей Вандам.. Санкт Петербург: Наука, 2009. ISBN 978-5-02-02543-0.

PhDr. Erik Germuška